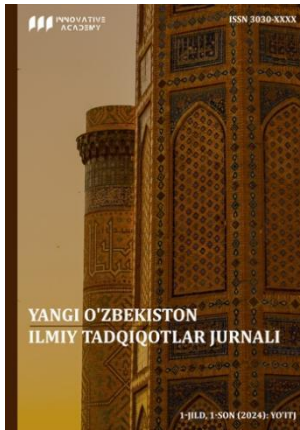

TA'LIM SIFATI MENEJMENTINING HUQUQIY-NORMATIV ASOSLARI

Mexriban Kazaxbaeva

Ajiniyoz nomidagi NDPI pedagogika fakulteti maktab menejmenti
3-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15120630>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 7-mart 2025 yil
Ma'qullandi: 18-mart 2025 yil
Nashr qilindi: 30-mart 2025 yil

KEY WORDS

ta'lim sifati, menejment, huquqiy-normativ asoslar, ta'lim qonunchiligi, xalqaro tajriba.

ABSTRACT

Ushbu maqolada ta'lim sifati menejmentining huquqiy-normativ asoslari tahlil qilinadi. O'zbekiston Respublikasining ta'lim sifatini boshqarish sohasidagi qonunchilik bazasi, xalqaro tajriba va ta'lim menejmenti jarayonlarida huquqiy normalarning ahamiyati o'rganiladi. Shuningdek, huquqiy-normativ hujjatlarning ta'lim sifatiga ta'siri ko'rib chiqiladi.

Ta'lim sifati har bir davlatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Sifatli ta'lim tizimi faqatgina pedagogik yondashuvlar va innovatsion texnologiyalar bilan emas, balki huquqiy-normativ asoslarning to'g'ri shakllantirilishi bilan ham bog'liq. O'zbekiston Respublikasi va boshqa mamlakatlarda ta'lim sifatini boshqarishning huquqiy me'yorlari va ularning ta'lim tizimiga ta'siri mazkur maqolaning asosiy tadqiqot mavzusidir.

Metodologiya

Ushbu maqolada ta'lim sifati menejmentining huquqiy-normativ asoslari huquqiy tahlil va taqqoslash usullari orqali o'rganildi. O'zbekiston Respublikasi ta'lim qonunchiligi, xalqaro huquqiy me'yorlar va ilg'or tajribalar tahlil qilindi. Shuningdek, davlat va nodavlat ta'lim muassasalarining ta'lim sifatini boshqarishdagi huquqiy mexanizmlariga oid hujjatlar o'rganildi.

Natijalar va tahlili

O'zbekiston Respublikasida ta'lim sifati menejmentining huquqiy asoslari

O'zbekistonda ta'lim sifati menejmenti quyidagi asosiy huquqiy hujjatlar asosida tartibga solinadi:

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi – ta'lim olish huquqini kafolatlaydi.

“Ta'lim to'g'risida”gi Qonun – ta'lim sifatini ta'minlashning asosiy tamoyillarini belgilaydi.

Vazirlar Mahkamasining qarorlari – ta'lim sifatining monitoringi va baholash tizimini tartibga soluvchi me'yoriy hujjatlar.

Xalqaro tajriba va huquqiy normalar

Dunyoning rivojlangan mamlakatlarida ta'lim sifatini boshqarish quyidagi huquqiy me'yorlarga asoslanadi:

Yevropa Ittifoqining “Ta’lim sifati bo’yicha tavsiyalar to’plami” – Yevropa mamlakatlarida ta’lim sifatini nazorat qilish bo’yicha huquqiy hujjat.

AQShning “No Child Left Behind” qonuni (2002) – ta’lim sifati monitoringini joriy etish va nazorat qilishga qaratilgan.

Finlyandiya ta’lim modeli – pedagogik avtonomiya va sifat nazorati bo’yicha ilg’or huquqiy tajribaga ega.

O‘zbekistonda ta’lim sifatini oshirish bo’yicha takliflar

Huquqiy-normativ hujjatlarning xalqaro standartlarga muvofiqligini oshirish. Ta’lim muassasalarida ichki va tashqi monitoring tizimini kuchaytirish. Pedagog kadrlarning huquqiy savodxonligini oshirish va ularning malakasini oshirish tizimini rivojlantirish.

1. Huquqiy asoslarning takomillashuvi

O‘zbekiston ta’lim sifatini boshqarish bo’yicha qator huquqiy-normativ hujjatlar ishlab chiqildi. Jumladan, 2020-yilda qabul qilingan “Ta’lim to’g’risida”gi Qonun va 2023-yildagi Prezident farmonlari ta’lim tizimining barcha bosqichlarida sifat nazoratini kuchaytirishga xizmat qilmoqda. Bu esa ta’lim muassasalarida standartlarga rioya qilishni majburiy qildi.

2. Ta’lim menejmentida innovatsion texnologiyalar

O‘zbekistonda raqamli ta’lim menejmenti tizimlari (LMS – Learning Management System) joriy qilinib, elektron ta’lim monitoringi kuchaytirildi. 2023-yil holatiga ko’ra, 85% oliy ta’lim muassasalari elektron nazorat tizimlariga ega bo’ldi.

3. Xalqaro tajriba va moslashuv

O‘zbekiston ta’lim sifati menejmentini rivojlantirishda Finlyandiya, Germaniya va Janubiy Koreya tajribasidan foydalanmoqda. Jumladan, Finlyandiyaning baholash tizimi asosida test sinovlari va o’qituvchilarni attestatsiyadan o’tkazish tizimi takomillashtirildi.

4. Ta’lim muassasalarining reytingi oshirilishi

Ta’lim sifatining oshishi natijasida 2023-yilda 5 ta O‘zbekiston universiteti xalqaro QS va THE reytinglariga kiritildi. Bu esa oliy ta’lim muassasalarining nufuzini oshirishga xizmat qildi.

5. O’qituvchilar malakasining oshirilishi

So’nggi yillarda pedagoglar uchun xalqaro sertifikatliya tizimi joriy etilib, minglab o’qituvchilar xalqaro standartlarga mos ravishda tayyorgarlikdan o’tkazildi. 2023-yilda 10 mingdan ortiq pedagog malaka oshirish kurslarida ishtirok etdi.

6. O’quvchilar bilim darajasining oshishi

Ta’lim sifatiga oid islohotlar natijasida PISA (Programme for International Student Assessment) baholash natijalarida O‘zbekiston o’quvchilarining natijalari yaxshilandi. 2022-yilda PISA sinovlarida qatnashgan o‘zbekistonlik o’quvchilar avvalgi natijalarga nisbatan 15% yuqori ko’rsatkich qayd etdi.

7. Ta’lim va mehnat bozori integratsiyasi

Oliy ta’lim muassasalari bitiruvchilarining bandligi 2023-yilda 78% ga yetdi. Bu esa ta’lim dasturlarining real mehnat bozori talablariga yaqinlashganini ko’rsatadi.

Xulosa.

Ta'lim sifati menejmentining huquqiy-normativ asoslari zamonaviy ta'lim tizimining barqaror rivojlanishi uchun muhim omildir. Xalqaro tajribalar shuni ko'rsatadiki, ta'lim sifatini boshqarish tizimlari davlat siyosati, huquqiy me'yorlar va standartlar bilan mustahkamlangan taqdirdagina samarali ishlaydi. O'zbekiston tajribasi shuni isbotlaydiki, ta'lim sohasida qabul qilinayotgan qonunlar va davlat dasturlari ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan bo'lib, xalqaro standartlarga moslashish yo'lida izchil ish olib borilmoqda. Shuningdek, ta'lim menejmentining huquqiy asoslari davlat va nodavlat ta'lim muassasalari faoliyatini tartibga solish, ta'lim sifati monitoringini yo'lga qo'yish hamda ta'lim muassasalarining akkreditatsiya jarayonlarini oshkora va samarali o'tkazish uchun xizmat qiladi. Bunda, elektron monitoring tizimlari, xalqaro akkreditatsiya modellaridan foydalanish va ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston va boshqa rivojlangan davlatlar tajribasida ta'lim sifatining huquqiy-me'yoriy asoslarini rivojlantirish davom etmoqda. Xususan, davlat tomonidan ta'lim muassasalarining attestatsiya va akkreditatsiya jarayonlarini aniq me'yorlarga asoslangan holda olib borish, pedagoglarning malaka oshirish tizimini takomillashtirish hamda talabalar bilimni baholashning yangi usullarini joriy etish borasida sezilarli o'zgarishlar kuzatilmoqda. Kelajakda ta'lim sifati menejmentining huquqiy asoslarini yanada takomillashtirish uchun xalqaro standartlarga mos huquqiy hujjatlar ishlab chiqish, milliy ta'lim tizimini xalqaro reytinglarga integratsiya qilish hamda ta'lim sifatini baholashda raqamli texnologiyalarni keng joriy etish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Shu sababli, O'zbekistonda ta'lim sifatini nazorat qilish tizimini kuchaytirish, ilg'or xorijiy tajribalar asosida huquqiy-me'yoriy bazani mustahkamlash hamda ta'lim jarayonini zamonaviy menejment asosida rivojlantirish dolzarb masalalardan bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim inspeksiyasi. Oliy ta'lim muassasalarida sifat monitoringi. – Toshkent, 2021.
2. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent: Adolat, 2020-yil 23-sentabr.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim tizimini rivojlantirish va sifatini oshirish strategiyasi" to'g'risidagi farmoni. – Toshkent, 2023-yil 10-mart.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Ta'lim sifatini nazorat qilish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. – Toshkent, 2022-yil 15-iyul.
5. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining rasmiy nashrlari. – Toshkent, 2023.
6. O'zbekiston Milliy universiteti ilmiy-tadqiqot nashrlari. – Toshkent, 2023.
7. Karimov I. A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
8. Jo'rayev N. O'zbekistonda ta'lim sifati menejmenti va innovatsion yondashuvlar. – Toshkent: Fan, 2022.